

Program za obrazovanje – ovlašćivanje pedagoga i škola

Kako se svijet suočava sa novim izazovima sve veće opasnosti od nasilnog ekstremizma, škole i pedagozi se suočavaju sa razmišljanjima i osjećajima na nivou koji nisu nikad očekivali i koji sežu od konflikta vezanih za lični identitet do komplikovanih društvenih pitanja. Napad na satirični sedmični list Charlie Hebdo u Parizu, napadi u Danskoj i nedavni odlazak više obrazovanih mladih djevojaka sa Zapada da bi se pridružile takozvanoj „Islamskoj državi“, samo su neki od primjera razvoja događaja kojima su izloženi naši mladi i naši pedagozi. Takvi događaji kod ljudi bude strah, frustracije ili ljutnju, zato u učionicama dolazi do zadirkivanja, podsmijeha, napetosti i protesta. Škole i pedagozi su prvi koji mogu pomoći da se prepoznaju djeca kod kojih postoji opasnost od radikalizacije, i koji ih mogu zaštititi. U sprječavanju radikalizma mogu učestvovati tako da djecu počnu rano učiti o demokraciji i građanskim vještinama i da pomognu u razvoju kritičkog razmišljanja.

Ovaj program je **poziv ka mjerama** za pomoć u jačanju upravo te skupine ljudi, koja možda najviše utiče na život naše omladine i pomaže u sprječavanju nasilnog ekstremizma. Pošto nije moguće da škole problem riješe na vrijeme i same, na različitim nivoima (pedagog, škola, partneri i vlada) daju se prijedlozi za intervencije koje bi se mogle započeti uskoro (kratkoročno) i pomoć da se uspostavi održivi pristup za budućnost (dugoročno). Ove spoznaje zasnovane su prvenstveno na iskustvu u sekundarnom obrazovanju, ali možemo ih jednostavno prenijeti na primarno, stručno i više obrazovanje.

O osnivanju ovog programa je na konferenciji RAN –a o radikalizaciji i obrazovanju (Manchester, 03.–04. 03. 2015) diskutiralo više od 90 pedagoga iz skoro svih država članica EU. Učesnici se nadaju da će njihov doprinos biti iskorišten na prvom sastanku europskih ministara obrazovanja o radikalizaciji (17. 03. 2015) i u drugim procesima oblikovanja politika kojim bi se osigurala podrška i odalo priznanje praksama i iskustvima po kojim učitelji djeluju u razredima.

Ovaj program daje pregled mišljenja i povratnih informacija koje su razmijenili prisutni učesnici konferencije i stručnjaci. Program je rezultat tih nastojanja i ne smije se pripisati mišljenju određenog stručnjaka, organizacije, države članice ili centra izvrsnosti RAN-a ili EU kao cjeline.

Pedagog

Pedagozi imaju ključnu ulogu u sprječavanju radikalizacije koja vodi u nasilni ekstremizam. U svojim učionicama se susreću sa ekstremnim i osjetljivim idejama i razmišljanjima učenika. Bez obzira na to od kuda dolaze te ideje (žaljenje, krivice, grupni pritisak), pedagog se susreće sa izazovom da te probleme prepozna i da ih riješi na siguran i otvoren način. Ako se takvo ponašanje ne spriječi, ono može potaći ekstremističku propagandu, a isto tako može ugroziti (društvenu) sigurnost učenika. Pedagozi sami moraju uložiti napor, ali isto tako moraju dobiti podršku kojom bi povećali svoje sposobnosti suočavanja sa tim pitanjem i podnijeli odgovarajuće mjere.

Obećavajuće intervencije na nivou pedagoga:

1. Briga za osposobljavanje: pedagozi mogu posvetiti svoje vrijeme učešću u dodatnom obrazovanju o ovim temama. Škole, vanjski partneri i mreže pedagoga mogu organizirati takvo obrazovanje ili omogućiti njegovu organizaciju.
2. Vršenje zahtjevnih razgovora: Pedagozi bi morali sa svojim učenicima razgovarati o osjetljivim i zahtjevnim temama povezanim sa ličnim osjećanjima, načelima i uvjerenjima. Često je još gore ako se ne odazovemo i takve osjećaje i misli ostavimo neizrečenim. To ne važi samo za učitelje religije i sociologije ili savjetnike, nego su za to odgovorni svi pedagozi, bez obzira na područje rada.
3. *Druge mogućnosti: pedagozi se mogu obratiti organizacijama ili nevladinim organizacijama koje nude druge specijalizirane pristupe (kod kuće ili u inostranstvu) da bi učenici mogli, ako to žele, dati svoj doprinos određenom cilju i/ili se posvetiti svojim osjećajima kada doživljavaju nepravdu.* Ti učenici se, na primjer, mogu povezati sa organizacijama za pomoć koje dostavljaju potrebštine ili pomažu izbjeglicama u Siriji i/ili Iraku. Mogu se i, na primjer, osposobiti za ambasadore mladih i za takozvane „savjetnike protiv predrasuda“.
4. *Izgradnja mreža pedagoga i telefonskih linija: pedagozi mogu pomagati jedni drugima kada se radi o zahtjevnim i osjetljivim pitanjima o kojima treba da se raspravlja u razredu.* Učitelji bi se morali međusobno povezivati i razmjenjivati iskustva, bez obzira na to da li su kolege u istoj školi ili u drugim školama. U nekim slučajevima bi učinkovitosti rasprave moglo doprinijeti uključivanje drugog učitelja.
5. *Pretraživanje interneta: ovdašnja generacija učenika jako je aktivna na internetu.* Pedagogu koristi ako poznaje različite platforme koje koriste učenici, kao i sadržaje sa kojima se susreću. Pedagozi mogu upotrijebiti taj materijal da potaknu raspravu sa učenicima o potrebi za kritičkim pristupom internet sadržaja – posebno u društvenim medijima.
6. *Svjedočenja žrtava ili nekadašnjih ekstremista: žrtve terorizma i osobe koje su preživjele terorizam kao i nekadašnji ekstremisti mogu jako pomoći ako učestvuju u nastavi u kojoj se učenici, na primjer, ismijavaju radikalizaciji ili nasilnom ekstremizmu.* Njihova svjedočenja, bilo na internetu ili uživo, mogu snažno utjecati na učenike i mogu biti dobra prilika za početak dijaloga.

Škola

Cilj svih škola je da učenicima pruže sigurno i obzirno okruženje za učenje. Pošto je radikalizacija osnova za nasilni ekstremizam, škole bi se morale pobrinuti za to da njeno „sprječavanje“ postane njihov temeljni i prioritetni zadatak.

Obećavajuće intervencije na nivou škole:

7. *Razvoj jasne vizije o tome kako postupati sa radikalizacijom i ekstremizmom u školi:* upravni odbori i uprave škola moraju razumjeti da regrutiranje i radikalizacija predstavljaju jednaku opasnost za učenike kao seksualno zlostavljanje i kriminal. Morali bi razviti takvu strukturu za odgovor koja bi se zasnivala na sprječavanju, kako bi se osigurala zaštita i smanjio rizik. Škole bi morale prekontrolisati mehanizme kojima osiguravaju „siguran prostor“ za razgovore o tim pitanjima, i razmisliti o tome kako su oni povezani sa njihovim politikama i postupcima. Pristup kojim bi se zaustavili dijalog i ponašanja, mogao bi uzrokovati frustracije, dok bi jasne smjernice za suradnju i upravljanje pomogle da se riješe temeljni problemi.

8. *Novosti u nastavnom planu i programu* treba da sadrže elemente kritičkog razmišljanja, demokratskih vrijednosti, rješavanja konflikta itd., kao sastavni dio tečaja i aktivnosti koje se već odvijaju. Tako bi učitelji mogli posvetiti vrijeme tim temama, umjesto da se moraju baviti novim temama.
9. *Nastavni plan i program morao bi se obogatiti mrežnim alatima* koji privlače učenike i pokazuju da ekstremizam ima korist od interneta. Na raspolaganju su različiti internet sadržaji koji se suprotstavljaju ekstremističkoj propagandi, i takav pogled iz druge perspektive mogao bi biti dio plana i programa i doprinijeti raspravi ili drugom obliku propagande. Preporučuje se stvaranje i/ili upotreba sadržaja koji uključuju predstavnike kojima mladi, kod kojih postoji opasnost radikalizacije, vjeruju, na primjer, nekadašnji ekstremisti ili ključne osobe u zajednici ili vjerskom životu. Organi vlasti pa čak ni stručnjaci nisu najbolji način kojim bi se tuđa perspektiva prenijela na učenike.
10. *Pošto je nastavni plan i program ograničen i takav mora i biti, treba koristiti vannastavne aktivnosti.* Iskazalo se da su rasprave i pregovaranje korisni za učenike koji su podložni ekstremizmu, budući da im te vannastavne aktivnosti pružaju mogućnosti za nenasilno rješavanje problema.
11. *Pedagozima koji* učestvuju u zahtjevnim razgovorima, provode procedure na internetu i šire svijest o radikalizaciji treba omogućiti osposobljavanje. Samo „protupropaganda“ ne djeluje i kod mladih može uzrokovati suprotno ponašanje. Učitelji moraju biti obučeni za ostvarivanje sigurnog i konstruktivnog dijaloga i iste takve razmjene mišljenja. Ako se osigura da učitelji razumiju koji su to elementi „učinkovitog“ sprječavanja ekstremizma, oni mogu imati stvari pod kontrolom i biti sigurni da su njihove lekcije i pristupi odgovarajući.
12. *Moraju pružati uzor* u stvaranju otvorenog i sigurnog prostora školskom osoblju za raspravu i razmjenu iskustava. To više nije samo dužnost pastoralnog kolektiva. Škole bi morale razmisliti o osnovnom osposobljavanju svih učitelja, koje bi im omogućilo da otkriju znakove ekstremizma i učinkovito intervenišu, kao i da to urade jedni sa drugima.
13. Ostvarivanje čvrste saradnje sa drugim organizacijama, kao što su centri za socijalni rad, mladi i zdravlje, policija, nevladine organizacije i općine, da bi se pojedinci koji su u opasnosti rano otkrili i da bi se svi ovi partneri uključili u širu strukturu sprječavanja i reagovanja u školi (npr. pozvati socijalne radnike ili policajce da govore učenicima o svojim iskustvima).
14. *Uključivanje učenika u inicijative za sprječavanje:* te inicijative su često jako uspješne u školi, gdje mladi mogu pozitivno utjecati jedni na druge, jer uticaj vršnjaka može biti veoma jak. Postoje uspješne prakse židovskih i muslimanskih učenika koji zajedno rade sa rizičnim razredima i uspijevaju spriječiti ekstremizam u tim razredima.

Partneri

Škole ne mogu same rješavati ta pitanja. Partnerski pristup jača njihovu reakciju. Škole mogu dati značajan doprinos sprječavanju ekstremizma, iako su one prvenstveno još uvijek samo škole. Potreban je odaziv više generacija da bi se došlo da pravog uređenja koje pruža cjelovit pristup pomoći u zaštiti pojedinaca.

Obećavajuće intervencije na nivou partnerstva:

15. Suradnja između škola i organa krivičnog gonjenja je važna, ali isto tako i osjetljiva stvar. Ove institucije trebaju jedna drugu da bi razmijenile informacije i pružile podršku

najranjivijima, ali i da se školama pomogne da njihove politike budu učinkovitije. Tako će obrazovni sistem biti obaviješten o politikama saradnje i „vjerovaće“ u njih, što će pomoći da se spriječi da reakcije kojima je cilj sigurnost ugroze rad u razredu. To je važno jer prevelika usredotočenost na sigurnost u školi stvara klimu nepovjerljivosti.

16. Roditelje i porodice učenika trebalo bi tretirati kao dragocjene partnere u zaštiti od ekstremizma i sprječavanju te pojave. Danas se sve češće prikazuje negativna slika roditelja i porodica, što otvara prostor za razvoj ekstremizma. Iako ta mogućnost postoji i škole bi je morale biti svjesne, roditelji i porodice za svoje sinove/kćerke/članove porodice često žele sigurnost i sve najbolje.
17. *Nevladine i druge organizacije* koje se fokusiraju na sprječavanje radikalizacije (pružajući podršku školama) mogu biti važni partneri zbog svojeg stručnog znanja i neutralne uloge u školama. Saradnja sa takvim organizacijama u okviru nastavnog plana i programa i van njega može biti korisna za obe strane.
18. *Organizacije za pomoć i inicijative koje postoje u zajednicama, nude druge mogućnosti onim učenicima* koji žele doprinijeti ekstremizmu (kod kuće ili u inostranstvu) i koji bi mogli biti zanimljivi za regrutiranje u ekstremističke grupe. Uske veze sa takvim inicijativama pomažu u tome da se ugroženim pojedincima ponude druge mogućnosti.
19. *Kod (sekundarnog) osposobljavanja učitelja* pozornost treba posvetiti radikalizaciji i nasilnom ekstremizmu, da se budućim učiteljima osiguraju oruđa za odgovarajuće reakcije na izražavanje žalosti ili osjećaja krivice. Pažnju treba usmjeriti na sadašnje i buduće generacije pedagoga.

Vlada

Na nivou politike vlada je odgovorna za stvaranje uslova koji su potrebni školama i njihovim partnerima za učinkovitu ulogu u sprječavanju radikalizacije koja vodi u nasilni ekstremizam. Izazovi na političkom nivou su: očuvanje održive perspektive u periodu političkog pritiska, omogućavanje specijaliziranog pristupa u školama i fokusiranje na mogućnosti djelovanja škola umjesto povećavanja mjera za njihov nadzor.

Obećavajuće intervenciji na nivou vlade:

20. *Održivi odgovor*: nakon terorističkog ili ekstremističkog događaja često se puno pažnje i sredstava posvećuje ulozi obrazovanja te pitanju jačanja te uloge. Samo, tada je često prekasno i škole mogu biti učinkovite samo sa ulaganjem u dugoročno sprječavanje ekstremizma.
21. *Definisanje uspjeha na različitim nivoima*: važno je definisati kada su škole učinkovite u svojoj preventivnoj ulozi. Ta definicija se ne bi smjela zasnivati samo na broju ljudi koji odu u Siriju, na primjer, nego i na nivou zajednice, škole i pedagoga. Uspjeh zavisi i od toga da li škole imaju uspješne saradnje, da li se komplikovani razgovori mogu obavljati u otvorenoj sredini koja ima razumijevanja, da li su pedagozi osposobljeni za rješavanje tih pitanja u svojim učionicama i da li se sami osjećaju osposobljenim za to.
22. *Omogućavanje specijaliziranih pristupa u školama*: školama se može vjerovati da će naći odgovarajući jezik za opisivanje inicijativa za "sprječavanje" i treba im dati vremena da to uključe u svoje prioritete. U mnogim školama postoje politike zaštite, i to je pristup koji zagovaraju članovi mreže. Najzad, škole moraju na raspolaganju imati podršku i fleksibilnost koja će im omogućiti izvršavanje akcijskih planova i politika koje će imati efekta. To će im pomoći da se osigura da mladi, roditelji i porodice vjeruju u taj plan.

23. *Poticanje inovacija u većem obimu:* prepoznati škole i saradnike koji učinkovito posreduju i omogućavaju razmjenu i širenje oblika posredovanja na druge škole i potiču daljnji razvoj.
24. *Ulaganje u budućnost:* trebalo bi ocijeniti tradicionalnu ulogu učitelja i drugih pedagoga. Trenutni globalni događaji predstavljaju izazov za predstavu o pedagozima koji samo prenose znanje o određenoj temi. Profesija pedagoga mora biti više uravnotežena između prenošenja znanja i omogućavanja razvoja životnih vještina. Sve navedeno može se započeti u programima osposobljavanja za učitelje.